

مقاله‌ی پژوهشی

بررسی دانش، نگرش، عملکرد دانش‌آموزان نسبت به فناوری اطلاعات و موانع استفاده از آن در اوقات فراغت آنان

خلاصه

مقدمه: امروزه دانش و فناوری اطلاعات به مدد پرکردن اوقات فراغت انسان آمده‌اند و این پژوهش با هدف بررسی دانش، نگرش، عملکرد و موانع استفاده از فناوری اطلاعات در اوقات فراغت دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران در سال ۸۴-۱۳۸۳ انجام گرفت.

روش کار: در این تحقیق توصیفی در سال ۸۴-۱۳۸۳ با استفاده از یک پرسشنامه محقق ساخته ۳۰۰ دانش‌آموز با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای و طبقه‌ای و با استفاده از جدول مورگان از بین ۱۲۴۰۰۰ دانش‌آموز انتخاب شدند. داده‌ها با آمار توصیفی و نرم افزار SPSS تحلیل شدند.

یافته‌ها: اکثریت دانش‌آموزان (۸۴/۲٪) آشنایی کمی نسبت به فناوری اطلاعات داشتند. اکثریت، نگرش مثبتی نسبت به این فناوری از خود نشان داده‌اند. رابطه بین میزان دانش و نوع استفاده از فناوری اطلاعات، منفی بوده است ($R = -0.169$) و هم‌چنین رابطه بین میزان دانش و میزان استفاده آنان از فناوری اطلاعات، مثبت ($R = 0.23$) بوده است. اکثریت آنان عدم‌انگیزه، محدودیت‌های تکنولوژی و هزینه‌های بالای فناوری اطلاعات را مانعی در استفاده از آن می‌دانستند.

نتیجه‌گیری: به نظر می‌رسد اکثریت دانش‌آموزان، شناخت پایینی در استفاده از فناوری داشتند و هزینه‌های بالا و محدودیت‌های تکنولوژیکی و عدم‌انگیزه را در استفاده کم از این فناوری، موثر می‌دانستند.

واژه‌های کلیدی: دانش، دانش‌آموزان، فناوری، نگرش، مطالعات فرسنگ

*نوش‌آفرین حاصلی مفرد

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور، هندیجان، خوزستان، ایران

*مؤلف مسئول:

دانشگاه پیام نور، واحد هندیجان، خوزستان، ایران

تاریخ وصول: ۹۵/۰۶/۰۱

تاریخ تایید: ۹۵/۰۷/۰۸

مقدمه

با اینکه انسان از همان دوران اولیه حضورش در کره زمین برای تامین مایحتاج خود به ستیز با طبیعت برخاست و نوعی اشتغال در زندگی روزمره اش ظاهر شد اما طبیعت این اشتغال و همین‌طور میزان پرداختن به این اشتغال به شکلی بوده است که می‌توان اظهار نمود نه تنها موجب خستگی، افسردگی و دلزدگی وی نمی‌شده که گاهی خود نوعی تفریح بوده است. کار و اشتغال در زندگی اجتماعی انسان حتی در عصر کشاورزی هم از نوع آنچه در عصر صنعت ظاهر شد، نبوده است. در این دوران به لحاظ ویژگی‌های کار و اشتغال هنوز نمی‌توان از فراغت به مفهومی که امروزه از آن مقصود است سخن گفت زیرا کشاورز، خود کارفرما و صاحب کار خویش بوده و لذا با میل و رغبت به کار می‌پرداخت، با اختیار خود کار را شروع می‌کرد و با اختیار خود از آن دست می‌کشید. کار به فصول معینی از سال محدود بود. از زمان‌های بسیار قدیم، از آن عهد که بشر اولیه موفق به کشف آتش و ساخت ابزار نوک‌تیز برای شکار و ایجاد انواع ظروف گلی و ... شد، به موازات آن نیز فرصت بیشتری برای استراحت وی به وجود آمد. زیرا با اختراعات پی در پی از ساعات کار در زندگی بشر کاسته شد و انواع فعالیت‌های هنری و ذوقی چون مجسمه‌سازی و نقاشی ظهور یافت (۱).

به طور کلی می‌توان گفت که تا قبل از انقلاب صنعتی، اوقات فراغت از کار تفکیک نشده بود. در این زمان مردم به طور دایم کار می‌کردند و زمانی که طبیعت به آنان اجازه نمی‌داد به اجبار دست از کار می‌کشیدند اما بعد از انقلاب صنعتی زمان کار تعریف شد، مدت کار به عنوان یکی از مبانی تولید محاسبه شده و در نتیجه فراغت از زمان کار تفکیک شد. در اوایل انقلاب صنعتی ساعات کار به قدری زیاد بود که در عمل اوقات فراغتی باقی نمی‌ماند اما پس از کشمکش و مبارزات پی در پی سرانجام ساعت کار محدودتر شد و مفهوم فراغت با ابعاد و مفاهیم تازه در جامعه شکل گرفت. تحولات و دگرگونی‌های سریع صنعتی و تکنولوژی به خصوص کامپیوتر و اینترنت علاوه بر این که اوقات فراغت را افزایش داده است بلکه تغییرات شگرفی در چگونگی و کیفیت گذراندن اوقات فراغت جامعه ایجاد کرده است (۲).

بنابراین فراغت در معنای جدید آن پدیده‌ای است تازه که بر اثر صنعتی شدن و شهرنشینی به وجود آمده و آن را نمی‌توان با بیکاری قرون گذشته مقایسه کرد. در این معنا اوقات فراغت زمانی است که در آن شخص آن گونه که می‌خواهد عمل می‌کند و در آن الزامی وجود ندارد. در نتیجه با نوعی طیب خاطر و رضایت سپری می‌شود از این رو اوقات فراغت را می‌توان مهم‌ترین و دلپذیرترین اوقات انسان دانست. این اوقات ممکن است که برای عده‌ای متضمن تعمق و تفکر و ساختن و

ابداع باشد و برای عده‌ای بیشتر شامل بازآفرینی قوای جسمی و روانی و برای برخی دیگر صرفاً شامل سرگرمی و تفریح باشد.

فراغت در دنیای معاصر دارای ویژگیهای متفاوت از دوران گذشته است که در زیر به اهم آن اشاره می‌شود.

در جوامع جدید دیگر فراغت به طبقات ممتاز و متمتع اختصاص ندارد و به طبقات دیگر نیز تعمیم یافته است. تغییر و تبدیل اوقات فراغت از صورت غیر رسمی و خودمانی به صورت رسمی و تجاری: قبلاً اوقات فراغت بصورت خودمانی و به صورت همنشینی و محاوره‌ای با دوست و آشنا می‌گذشت ولی با پیشرفت جامعه وقت‌گذرانی تدریجاً جنبه رسمی پیدا کرده و دستگاه‌های فراوانی به منظور خوش کردن اوقات فراغت افراد به ظهور پیوست. کاربرد وسایل الکترونیکی: گسترش روز افزون وسایل الکترونیکی چون کامپیوتر، تلویزیون و ... سهمی بزرگ در گذراندن اوقات فراغت ایفا می‌کند. جدایی اوقات فراغت از کار: ظهور فناوری اطلاعات حیات فردی و اجتماعی را تا آنجا تحت تاثیر قرار داده است که منجر به ظهور مبحثی تحت عنوان جامعه‌شناسی اوقات فراغت شده است (۳).

پژوهشی توسط منوچهر اشرف‌الکتابی با موضوع بررسی تغییرات نحوه گذراندن اوقات فراغت در خانواده‌های شهر تهران طی سه نسل انجام شده است. با این پژوهش به خوبی تأثیرات فناوری و تکنولوژی را در نحوه گذراندن اوقات فراغت طی سه نسل نشان می‌دهد. نتایج این تحقیق به شرح زیر می‌باشد:

۲۱/۳ درصد از مردان نسل اول، در اوقات فراغت، به انجام فرائض دینی می‌پرداخته‌اند که این عده، دومین گروه پرجمعیت در امر نحوه گذراندن اوقات فراغت در این نسل هستند.

در نسل دوم عده‌ای این گونه اوقات فراغت خود را می‌گذرانند به لحاظ فراوانی جمعیت، پنجمین گروه و در نسل سوم دهمین گروه پر جمعیت می‌باشند.

در میان زنان نسل اول کسانی که اوقات فراغت خود را با انجام فرائض دینی می‌گذرانند، دومین گروه پرجمعیت را تشکیل می‌دادند.

نتیجه قابل توجه دیگر این است که شرکت‌کنندگان در دوره‌های آموزشی مانند کلاسهای خیاطی، کامپیوتر، اینترنت، بدنسازی و ... تنها در میان افراد نسل سوم دیده می‌شود و در نسل اول و دوم وجود ندارد.

پژوهشگر بر اساس یافته‌های این پژوهش، چنین نتیجه می‌گیرد که از انواع ساده و کم‌تنوع اوقات فراغت در نسل اول به سمت مجموعه‌ای از چندین نوع فعالیت در ابعاد گوناگون در نسل‌های دوم و سوم، سیر کرده است (۴).

در بیشتر مطالعات مربوط به فراغت نسل و تفاوت‌های نسلی بررسی

حال حاضر فشار های زیادی روی تواناییهای انسانی خود وارد می کنیم (۱۰).

از طرف دیگر اینترنت فرصتهای فراوانی را هم برای افراد ایجاد می کند که اهم این فرصتها عبارتند از اینترنت اشتغال آفرین و بیکاری زا. چون خیلی از جوانان را به خود جلب می کند، با پدیده نو ظهور بیرون ریختگی جوانان مقابله می کند یعنی حضور مزاحم و ازدحام آفرین جوانان در خیابانها و سر چهار راهها، به حضور آنها در پای رایانه های متصل به اینترنت تبدیل می کند.

دفاتر اداری و انتشاراتی را بی کاغذ می کند و در اثر این بی کاغذی، جنگل های کمتری به دست بشر نابود می شود. رشد فکری کاربران را تضمین می کند. معیارهای زندگی را یکدست می کند. در عصر مهاجرت های فردی و جمعی، پاره های خانواده های از هم دور افتاده را به هم پیوند می زند (۱۱).

دسترسی به موقع اطلاعات و دانش را سبب می شود. موقعیت های منحصر به فرد برای زنان در کشور های در حال توسعه ایجاد می کند که از نقش تعیین شده سنتی خود فراتر رفته و جایگاه واقعی خود را در جامعه با مشارکت فعالانه در همه عرصه های اقتصادی پیدا کنند (۸). کار با اینترنت دگرگونی فرهنگی را موجب می شود. ارتباطات سریعتر و آسانتر را سبب می شود. بنابراین این تکنولوژی همچون شمشیر دو لبه عمل می کند که می تواند اثرات مثبت و منفی به همراه داشته باشد و مسئولین ملزم هستند که اثرات این تکنولوژی را در اوقات فراغت بشناسند و برنامه ریزیهای لازم را برای گسترش استفاده مطلوب از این فناوریها، انجام دهند تا بدین ترتیب افراد و جامعه از اثرات نامطلوب آن در امان بمانند.

عوامل زیر در میزان استفاده از IT در سطح جهان می توانند اثر گذار باشند:

سواد: محدودیتهای زبانی و سواد، عاملهای مهم و موانع مشترک برای استفاده عموم مردم از اینترنت محسوب می شود.

نرخ مکالمات تلفنی محلی: نرخ مکالمات تلفن عامل مهمی برای دسترسی کاربران است. بدیهی است جایی که نرخ مکالمات تلفنی بالا باشد، استفاده از اینترنت برای عموم مردم مقرون به صرفه نخواهد بود. بر اساس مطالعات مرکز فناوری و مردم سالاری اروپا، نرخ مکالمات تلفن، مانعی بزرگ برای دسترسی بسیاری از مردم به اینترنت می باشد. در سرتاسر دنیا هنوز پرترفدارترین روش دسترسی به اینترنت، روش شماره گیری^۱ است و لذا شرح مکالمه، یک عامل محدود کننده به حساب می آید. همین طور می توان گفت که معمولاً برای ارتباط

شده است (۵،۶). بر اساس این مطالعات سلیقهها، طرز تلقی های سیاسی و تعلقات افراد با سن تغییر می کند و فرهنگ جوانی بسیار معطوف به فرهنگ توده ای است که بیشتر بر رسانه های تصویری و الکترونیکی مبتنی است. همچنین جوانان بیشتر تحت تأثیر گروه همسالان و رسانه های جمعی هستند تا خانواده و ارزش های جمعی و محلی و فراغت های آنان تحت تسلط فرآیند فرد گرایی و توسعه ای هویت های جنسیتی است.

در دوران حاضر نقش محوری اینترنت چنان اساسی است که بدون آن برنامه ریزی، توسعه و بهره وری در زمینه های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و علمی در جهان آینده امکان پذیر نخواهد بود. با وجود این نباید از پیامدهای ناگوار و مخرب آن بویژه در زمینه های اجتماعی و فرهنگی آن غافل ماند که زیر به برخی از اثرات نامطلوب اینترنت اشاره می شود:

اعتیاد آوری: معتاد کردن انسانها به این که هر روز ساعتها در کوچه پس کوچه های اینترنت پرسه بزنند.

از دست رفتن استقلال فکری انسانها و وابسته شدن یک طرفه به شبکه و اطلاعات موجود در آن (۷).

در بعد روانشناختی، آسیبهای متعددی از جمله هویت نامشخص، اضطراب یا افسردگی، انزوا، تقویت حس خشونت، از بین رفتن خصوصیات عاطفی، متوجه کاربران می شود.

سوء استفاده جنسی که بیشتر متوجه کودکان و نوجوانان می شود. طبق مطالعاتی که در غرب در این زمینه انجام گرفت، اغلب نوجوانانی که مورد اغفال و سوء استفاده جنسی واقع می شوند، زیر ۱۸ سال سن دارند (۸).

تأثیرات جسمانی استفاده از کامپیوتر و اینترنت شامل کشیدگی عضلات مچ دست، ساق پا، پشت گردن، خطر ابتلا به بیماری آرتروز، خراشیده شدن عنبیه و عدسی چشم، بالا رفتن نمره بینایی، قوز در آوردن کمر، خم شدن استخوانهای ستون فقرات و خطر ابتلا به دیسک کمر، بیماریهای پوستی، عفونی و سرطان، ریزش مو، عقیم شدن و لطمات وارده بر جنین خانمهای باردار می شود (۹).

فناوری اطلاعات سبب ایجاد آلودگی اطلاعات یا هجوم اطلاعات بیش از اندازه به انسانها شده است که این آلودگی اطلاعات عوارضی گوناگونی از جمله بی خوابی، از دست دادن تمرکز، تخریب سیستم ایمنی بدن، سوء هاضمه، ناراحتی قلبی، عصبانیت، زود رنجی و اختلال در عملکرد و کارایی را به دنبال دارد.

در این مورد دکتر روزن می گوید: « مغز انسان در مقابل کامپیوترها، نمی تواند وظایف چندگانه را به صورت همزمان به انجام برساند، ما در

¹Dialup

اینترنتی پرداخت دو هزینه بر اساس مقدار زمان استفاده ضرورت دارد:

الف. پرداخت هزینه تلفن به شرکت های مخابرات

ب. پرداخت هزینه دسترسی به ISP^۱

البته در بسیاری نقاط دنیا این دو هزینه، بر اساس زمان اتصال در طول شبانه روز و یا روز های هفته متفاوت است. مسلماً نرخ پایان مکالمه در گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات بسیار موثر خواهد بود

رقابت در بازار ISP: به سرویس دهندگان وب ISP می گویند. لذا می توان گفت سه نوع مختلف ISP وجود دارد که عبارتند از: رده اول یا شاهراه، ISP رده دوم یا پایین دست و میزبان وب، ISP های رده سوم یا تامین کننده سرویس بر خط^۲. رقابت در عرصه این سه نوع ISP برای گسترش ICT در یک کشور اهمیت دارد. رقابت سالم در بازار ISP می توان به ارزان شدن قیمت ها، بهبود کیفیت، ارتقاء سرعت ارتباط و نهایتاً توسعه ICT بینجامد.

با توجه به توضیحات داده شده مقاله حاضر به بررسی دانش نگرش و عملکرد دانش آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران در سال تحصیلی ۸۴-۱۳۸۳ نسبت به فناوری اطلاعات می پردازد.

تحقیق هما زنجانی زاده و علی محمد جوادى نشان داده است:

۴۴/۷ درصد از پاسخ گویان از اینترنت استفاده می کردند و ۵۵/۳ درصد استفاده نمی کردند. میزان استفاده از اینترنت در بین دختران ۴۶/۷ درصد و در بین پسران ۵۳/۳ بوده است.

۶۲/۲ درصد از کاربران در خانه از اینترنت استفاده می کرده اند، ۲۱/۱ درصد در کافی نت و ۱۶/۷ درصد در کافی نت. ۱/۱ درصد از کاربران اوقات فراغت خود را در اینترنت سپری نمی کنند. میزان گذراندن اوقات فراغت ۴۳/۳ درصد از پاسخ گویان در اینترنت کم، ۴۹/۴ درصد تا حدودی، ۱۲/۲ درصد از کاربران زیاد و ۲/۸ از کاربران خیلی زیاد بوده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که کاربران اینترنت به دلیل عدم آگاهی کافی به شیوه های بهره گیری مناسب از این تکنولوژی بیشتر به چت و پست الکترونیکی تمایل داشته اند به طوری که میانگین استفاده از اینترنت ۴۹۸ دقیقه در هفته بوده و میزان استفاده از چت با ۱۲۷ دقیقه در هفته بیشترین میانگین را در میان انواع استفاده از اینترنت به خود اختصاص داده است. میانگین استفاده از محیط های اینترنتی در بین کاربران دختر در هفته، ایمیل ۷۴ دقیقه، اطلاعات علمی- آموزشی ۷۵ دقیقه، محیط های خبری ۳۲ دقیقه تماشای فیلم از اینترنت ۳۲ دقیقه، استفاده از جک ۴۷ دقیقه، تصاویر جنسی ۱۶ دقیقه، گوش دادن به موسیقی ۱۳۸ دقیقه، کارت پستال ۳۱ دقیقه، گرفتن نرم افزار ۱۸ دقیقه و بلاگ ۱۲۲ دقیقه می باشد.

میانگین استفاده از انواع محیط های اینترنتی در بین کاربران پسر در هفته، ایمیل ۵۴ دقیقه، چت ۱۲۲ دقیقه، بازی ۶۷ دقیقه، اطلاعات علمی- آموزشی ۶۰ دقیقه، محیط های خبری ۳۵ دقیقه، تماشای فیلم از اینترنت ۳۱ دقیقه، استفاده از جک ۳۶ دقیقه، تصاویر جنسی ۵۰ دقیقه، گوش دادن به موسیقی ۵۰ دقیقه، کارت پستال ۱۹ دقیقه، گرفتن نرم افزار ۳۹ دقیقه و بلاگ ۴۹ دقیقه می باشد (۱۳).

بر اساس نتایج تحقیق آذربای ۴۴/۱ درصد جوانان در گروه سنی ۱۵-۲۹ سال از اینترنت استفاده می کنند. از کل این افراد ۵۷/۵ درصد را مردان و ۴۲/۵ درصد را زنان تشکیل داده اند. ۷۶/۲ درصد مجرد و ۲۳/۸ درصد متاهل بوده اند. ۳۱/۲ درصد از افراد غیر کاربر تمایل زیاد و خیلی زیاد، و ۳۱/۶ درصد تمایل کم و خیلی کم در خصوص استفاده از اینترنت دارند.

۷۰/۵ درصد از پاسخگویان از ایمیل استفاده می کنند و ۷۴/۱ درصد چت می کنند. میزان علاقه به چت با دوستان و آشنایان ۵۷/۹ درصد و با افراد غیر همجنس ۵۵/۳ درصد در حد زیاد بوده است. میزان علاقه به چت در مباحث تخصصی و علمی ۳۰.۴ درصد، موضوعات هنری و ادبی ۲۳ درصد، دوستیابی ۴۵.۹ درصد، سرگرمی و تفریح ۶۶/۹ درصد، موضوعات عشقی و جنسی ۳۹/۴ درصد در حد زیاد بوده است. ۴۷ درصد کاربران دارای دوست اینترنتی بوده اند. از مجموع این افراد که دارای دوست اینترنتی بوده اند، ۴۰/۷ درصد دارای بیش از سه دوست غیر هم جنس بوده اند. ۳۵.۷ درصد از افراد دارای دوست اینترنتی، پس از دوستی از طریق اینترنت همدیگر را ملاقات کرده اند. ۳۸/۳ درصد از پاسخگویان به وبلاگ ها مراجعه و یا وب می نویسند. ۱۹/۹ درصد از کاربران دارای وبلاگ شخصی بوده اند. ۹۲/۱ درصد از کاربران در اینترنت جست و جو می کنند. میانگین جست و جوی اینترنتی ۱۶/۶ ساعت در ماه بوده است. میانگین ساعت جست و جو بر حسب موضوع چنین بوده است: مباحث تخصصی و علمی ۴/۸ ساعت، مباحث سیاسی و اجتماعی ۸/۵ ساعت، تفریح و فکاهی ۲/۵ ساعت، ادبی و هنری ۷/۳ ساعت، فیلم ۷/۴ ساعت، موسیقی ۴ ساعت، عکس ۵/۴ ساعت، انواع مد ۴/۴ ساعت، کاتالوگ ۵ ساعت در ماه. ۵/۱۸ درصد از پاسخگویان از بازی های اینترنتی آنلاین استفاده می کنند. میانگین مدت زمان استفاده آن ها ۴/۸ ساعت در ماه بوده است (۱۴).

اکثریت کاربران یعنی ۵۶/۱ از دیدن سایت های فیلتر شده صرف نظر می کنند. ۲۵/۱ درصد از فیلتر شکن استفاده می کنند و ۱۸/۷ درصد نیز به سایت هایی با مضمون مشابه مراجعه می کنند. میزان علاقه به اینترنت بین زن و مرد تفاوتی نداشته است.

بر پایه تحقیقات ۳۶ درصد از پاسخگویان بعضی از اوقات فراغت خود

^۱Internet Service

^۲Online

برای برآورد پایایی آزمون از آلفای کرونباخ استفاده شده است که پس از محاسبات میزان پایایی بخش نگرش آن ۸۱۸۶/۱ و بخش موانع آن ۸۷۹/۱ و میزان پایایی بخش نوع استفاده از فناوری اطلاعات ۰/۶۹ به دست آمد. به منظور بدست آوردن روایی آزمون از دو روش اعتبار محتوایی و اعتبار صوری استفاده شده است. جهت بررسی اعتبار محتوایی از جدول مشخصات و برای بررسی اعتبار صوری از نظر متخصصین استفاده شده است.

نتایج

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ۸۴/۲ درصد دانش‌آموزان آشنایی کم، ۹/۷ درصد آشنایی متوسط و ۶/۱ درصد آشنایی زیادی نسبت به فناوری اطلاعات داشتند. میانگین درصد آشنایی ۱۷/۱۷ و انحراف معیار ۲۱/۰۴ می‌باشد.

نتایج بررسی میزان استفاده دانش‌آموزان از فناوری اطلاعات نشان می‌دهد که اکثریت دانش‌آموزان (۸۱/۹٪) در حد کم، ۹/۷ درصد آنها به طور متوسط و مابقی (۸/۴ درصد) درصد زیادی از اوقات فراغت خود را صرف استفاده از فناوری اطلاعات می‌کردند.

ضریب همبستگی بین میزان شناخت دانش‌آموزان و میزان استفاده آنان از این فناوری (جدول ۱) نشان می‌دهد بین این دو رابطه معنادار وجود دارد.

جدول ۱- ضریب همبستگی دو متغیر میزان شناخت و میزان استفاده

از فناوری اطلاعات

متغیر	N	R	معنی‌داری
زمان	۲۵۳	۰/۲۳۵	۰/۰۰۰
شناخت	۲۳۹		

ضریب همبستگی بین شناخت دانش‌آموزان از فناوری اطلاعات و استفاده بهینه آنان از این فناوری (جدول ۲) نشان می‌دهد که بین این دو رابطه منفی وجود دارد.

جدول ۲- ضریب همبستگی دو متغیر میزان شناخت و میزان استفاده

مثبت از فناوری اطلاعات

متغیر	N	R	معنی‌داری
شناخت	۲۸۵	-۰/۱۶۹	۰/۰۱۴
استفاده مثبت	۱۷۱		

نتایج حاصل از بررسی نگرش دانش‌آموزان نسبت به فناوری اطلاعات نشان می‌دهد که اکثریت دانش‌آموزان (۸۸/۳ درصد و ۵۷ درصد) به ترتیب با نقش فایده‌مندی فناوری اطلاعات و نقش انعطاف‌پذیری آن در

را در منزل برای سرگرمی و تفریح از اینترنت استفاده می‌کنند. آمار چت در ایران بسیار بالاست و گفته می‌شود ۸۰ درصد کاربران اینترنتی مشغول با این کار هستند. درصد کارهای تحقیقاتی اینترنتی در ایران کمتر از ۵ درصد است، در حالی که در کشورهای اروپایی پیشرفته این آمار بالای ۸۰ درصد می‌رسد. بازی‌های رایانه‌ای نیز آمار بسیار بالایی را در میان نوجوانان به خود اختصاص داده است (۱۴).

بررسی‌های محققان علوم اجتماعی و ارتباطات اجتماعی نشان می‌دهد که کارکرد غالب چت برای کاربران ایرانی پر کردن اوقات فراغت و سرگرمی است که در اشکال مثبت و منفی، تسهیل‌کننده و جبران‌کننده‌ی نیازهای ارتباطی آن‌ها در دنیای واقعی است.

بر اساس نتایج به دست آمده از گرایش سنجی جوانان، مشخص گردید که ۲۴ درصد از جوانان و نوجوانان برای سرگرمی به فضای چت روی می‌آورند. همچنین پژوهشگران علوم اجتماعی تحقیقی در خصوص گرایش جوانان به چت‌های اینترنتی انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که ۸۸ درصد به چت به مثابه‌ی یک بازی نگاه می‌کنند (۱۵).

روش کار

این پژوهش از نوع پیمایشی، توصیفی و همبستگی می‌باشد. نمونه این پژوهش ۳۰۰ دانش‌آموز دختر دوره متوسطه شهر تهران سال تحصیلی ۱۳۸۳-۸۴ است که با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شده‌اند. پس از انتخاب نمونه برای گردآوری داده‌ها از یک پرسشنامه محقق‌ساخته که از چهار بخش: دانش، نگرش دانش‌آموزان نسبت به فناوری اطلاعات و دیدگاه دانش‌آموزان نسبت به موانع استفاده از فناوری اطلاعات و نوع استفاده دانش‌آموزان از فناوری اطلاعات تشکیل شده، استفاده شده است و پس از جمع‌آوری پرسشنامه داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و با استفاده از آزمون‌های توصیفی مثل فراوانی و ضریب همبستگی به فرضیات و سوالات تحقیق پاسخ داده شده است.

به منظور ساخت آزمون فوق و پایاسازی، رواسازی و نمره‌گذاری آن نمونه‌ای به حجم ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر تهران انتخاب و پرسشنامه اولیه را روی آنها اجرا شد.

بعد از انتقال اطلاعات به کامپیوتر ارزیابی‌هایی به شرح زیر انجام شد: برای واریس تک‌تک سوالات و تعیین میزان دقت آنها از سه روش الف: محاسبات پایایی، ب: شواهد اعتبار، ج: تحلیل سوال استفاده شد. برای تحلیل سوال دو محاسبه به شرح زیر انجام شد: الف: ضرب تمیز، ب: روش لوپ

پس از بررسی تحلیل سوال با استفاده از روش‌های فوق برخی از سوالات حذف گردید و آزمون نهایی عملکرد تحصیلی آماده گردید.

محققینی چون جعفری و دیانی (۱۶) می‌باشد. این نشان‌دهنده ان است که با افزایش شناخت دانش آموزان مدت زمان استفاده آنان از این فناوری افزایش می‌یابد بنابر این می‌توان شاخص استفاده از فناوری اطلاعات را که یکی از شاخص‌های پیشرفت کشورها در عصر اطلاعات می‌باشد با بالا بردن شناخت دانش آموزان از این فناوری بالا برد.

رابطه منفی بین دو متغیر میزان شناخت و استفاده بهینه از این فناوری نشان‌دهنده این است که کاربران نوجوان ایرانی به راستی نمی‌دانند که امکان چه استفاده‌هایی از اینترنت وجود دارد. غالباً هدف مشخصی ندارند. استفاده آنها از بخش‌های سرگرمی، مسایل ضداخلاقی و گفتگوهای بیهوده در اتاق‌های چت به همین دلیل است. اتاق‌های چت اینترنتی از شلوغ‌ترین فضای اینترنتی در ایران است (۱۷). اسلامی (۱۸) در تحقیقی که میان دانش آموزان انجام داده است نشان می‌دهد بیشترین استفاده دانش آموزان از اینترنت برای برقراری ارتباط و چت کردن است. پژوهش بابایی (۱۹) حاکی از آن است که ایرانیان به چت علاقمند هستند و غیر از معدود افراد متخصص معمولاً وارد محیط‌های تخصصی نمی‌شوند.

اگر بسیاری از جوانان به این شیوه از اینترنت استفاده می‌کنند، علت آن را باید در ساختار فکری آنان جستجو کرد. آنها در خانه و مدرسه آموزش موثر و مفیدی از اینترنت ندیده‌اند، هیچ نهادی هدایت آنان برای نمایش امکانات گسترده اشتغال زایی، ایجاد درآمد، ادامه تحصیل و حتی سرگرمی مفید و آموزنده را در اینترنت به عهده ندارد (۲۰). از سوی دیگر ما با اینترنت همانند ماهواره و ویدیو، نسنجیده روبرو شدیم. به جای آموزش رانندگی در این بزرگراه و آموزش چگونگی پاسخ گفتن به نیازهای متناسب با خدمات آن، مدام از خطرها و سوانح جانگدازی که در آن رخ می‌دهد، سخن می‌گوییم. سرعت تغییر و پیشرفت صنعت فرهنگی در جامعه ما سریعتر از فرهنگ استفاده از صنایع فرهنگی است و افراد در مدت زمان اندکی می‌توانند کامپیوتر و اینترنت تهیه کنند، اما فراگیری فرهنگ صحیح استفاده از کامپیوتر و اینترنت سالها طول می‌کشد.

برخی دستاورد کاران رسانه‌ها، راه حل مشکل را محدودیت و سانسور می‌دانند، اما به تازگی صاحب‌نظران حوزه ارتباطات، آموزش سواد رایانه ای به خصوص اینترنت، استفاده آگاهانه از محصولات اینترنتی و تشخیص شیوه‌های فریبکارانه برای بازسازی واقعیت را، تنها راه مقاومت و محافظت از مخاطبان در برابر خطرات اینترنت می‌دانند (۲۰).

نتایج حاصل از بررسی موانع استفاده از فناوری اطلاعات همسو با نتایج تحقیقات معتمدزاده (۲۱)، حکیمی (۲۲)، جعفری و دیانی (۱۶) می‌باشد. پیشنهادات زیر می‌تواند مدنظر قرار گیرد:

مسئولین باید برنامه‌های کلانی را برای توسعه زیرساخت‌های

گذران اوقات فراغت توافق زیادی داشتند. بنابر این اکثریت آنان نگرش مثبتی نسبت به این فناوری در استفاده از آن در اوقات فراغت نشان دادند. نتایج حاصل از بررسی موانع استفاده از فناوری اطلاعات از دیدگاه دانش آموزان نشان می‌دهد که آنها با اکثریت آرا (به ترتیب ۹۸ درصد، ۱۰۰ درصد و ۹۵ درصد) در حد متوسط و خیلی زیاد محدودیت‌های تکنولوژیکی، عدم انگیزه و هزینه‌های بالای فناوری اطلاعات را موانعی موثر در استفاده از فناوری اطلاعات قلمداد می‌کردند.

بحث

این پژوهش با هدف بررسی دانش، نگرش، عملکرد و موانع استفاده از فناوری اطلاعات در اوقات فراغت دانش آموزان دختر دوره متوسطه شهر تهران انجام گرفت. نتایج نشان داده است اکثریت آنان (۸۴/۲ درصد) شناخت کمی از کامپیوتر و اینترنت داشتند. برای پایین بودن شناخت دانش آموزان می‌توان به دلایل زیر اشاره کرد:

۱. یک دلیل می‌تواند فقدان سیاست‌گذاری در سطح کلان باشد.
۲. دلیل دیگر می‌تواند ناشی از این باشد که هنوز خانواده‌ها از جایگاه این فناوری در رشد و پیشرفت فرزندشان در زمینه تحصیلی و رشد شخصیتی آنان آگاه نیستند.
۳. علت دیگر ممکن است ناشی از این باشد که هزینه‌های آموزشی فناوری اطلاعات مانند دوره‌های آموزشی، کتاب‌های آموزشی و... متناسب سطح درآمد خانواده‌ها نباشد.
۴. عامل دیگر احتمالاً ناشی از این می‌باشد که دانش آموزان نیازی به یادگیری کامپیوتر و اینترنت در خود نمی‌بینند زیرا شرایط محیطی، تحصیلی و جامعه به گونه‌ای است که این نیاز را در خود احساس نمی‌کنند.

یافته دیگر این تحقیق نشان‌دهنده استفاده کم نمونه‌ها از کامپیوتر و اینترنت است این نتیجه نشان‌دهنده این است که فناوری اطلاعات در گذران اوقات فراغت دانش آموزان از اهمیت و جایگاه کمی برخوردار است. برای وضعیت فوق می‌توان به دلایل زیر اشاره کرد:

۱. یک دلیل می‌تواند ناشی از آشنایی ضعیف دانش آموزان از این فناوری باشد.
۲. معمولاً تربیت و فرهنگ فرزندان تحت تاثیر محیط پیرامون خود از جمله خانواده، مدرسه، و... می‌باشد چون اهمیت و جایگاه این فناوری برای گروه‌های مختلف جامعه هنوز مشخص نیست، دانش آموزان نیز تحت تاثیر این عوامل اهمیتی برای آن قایل نیستند.
۳. علت دیگر می‌تواند ناشی از عوامل اقتصادی باشد.

یافته بعدی پژوهش بین دو متغیر میزان شناخت و میزان استفاده از فناوری اطلاعات رابطه مثبت پیدا کرده است که این نتیجه همسو با نتایج

به روز و ایجاد زیرساخت لازم جهت در دسترس بودن منطقی و متعادل اینترنت برای دانش‌آموزان با در نظر گرفتن زمان، سطح دسترسی، فضا و مکان مناسب، جهت ترغیب دانش‌آموز به استفاده مفید از آن جستجوی مقالات، آموزش مجازی، تبادل اطلاعات و موارد مشابه.

نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داده که وضعیت نمونه تحقیق از نظر میزان آشنایی و میزان استفاده و نوع استفاده از فناوری اطلاعات در وضعیت نامطلوبی قرار دارند. شایان ذکر است این تحقیق از نوع توصیفی می‌باشد بنابر این نتایج و تفاسیر فقط برای نمونه تحقیق و در همان زمان صدق می‌کند.

مخابراتی و اینترنتی فراهم آورند تا کاربران بتوانند بدون مشکل نرم-افزاری و سخت‌افزاری از امکانات کامپیوتری و اینترنتی استفاده کنند. برای خانواده‌های کم‌درآمد برنامه‌هایی چون آموزش رایگان به وجود آورده و موسساتی را ایجاد کنند که افراد کم‌بضاعت بتوانند در این موسسات از امکانات کامپیوتری و اینترنتی به رایگان استفاده کنند.

آشنایی والدین و مسئولین با مقوله اینترنت، آموزش صحیح استفاده از آن، بالابردن و بروزکردن اطلاعات باتوجه به پیشرفت سریع فناوری اطلاعات و اینترنت. ارائه آموزش‌های لازم درخصوص نحوه استفاده، فواید و مضرات اینترنت و مبحث فناوری اطلاعات به دانش‌آموزان از طریق کتاب و جزوه و واحدهای درسی. تجهیز مراکز آموزشی به فناوری

References

1. Ardalan F. [Free-time sociology. Tehran University, Faculty of education; 1973. (Persian)
2. Saeedi Rezvani N. [Municipalities and citizens' free-time]. Studies and Urban Planning Department of the Interior Ministry; 1994. (Persian)
3. Motahari A. [Leisure features in the contemporary world]. Hamshahri; 2000. (Persian)
4. Ashrafolketabi M. [To examine changes in family leisure time in Tehran during three generations]. MA. Dissertation. Tehran: Tehran University, 2000. (Persian)
5. Rapoport R, Rapoport RN. Leisure and the family life cycle. London: Routledge; 1975.
6. Robinson JP, Godbey G. Time for Life: The surprising ways Americans use their time. University Park, PA, Pennsylvania State University Press; 1997.
7. Kalili Kohneh Shahri T. Emotional and physical trauma PC users. Web 2004; 5: 47. (Persian)
8. Mohammadi F. [IT knowledge, the development of educational technology]. 2005: 147. (Persian)
9. Jahangir I. [Psychological trauma Internet]. Rahavard Noor 2005: 37. (Persian)
10. Pak Nazar S. [Impact of the Internet in developing countries]. Educational monthly, research and information 2002; 17. (Persian)
11. Poorkhalesian A. [Current challenges and future of information technology and communications]. 2003: 32. (Persian)
12. Zanjani Zadeh H, Javadi AM. [The effect of the Internet on the family values among high school students in Mashhad Area 3 (2004-2005)]. Journal of Iran sociology, social sciences 2006; 2: 22. (Persian)
13. Azarnia R. [Review how the youth of Mashhad use the Internet]. Iranian Students Polling Center. Mashhad branch of the Cultural Department; 2005. (Persian)
14. Keshavarzi MA. [The youth and teenagers' issues]. 182. (Persian)
15. Parhizkar A. [Tehran share of the virtual space of urban space services and the impact properties of citizens in the use of cyberspace]. Planning and spatial logistics 2011; 4: 3. (Persian)
16. Jafari M, Dayani MH. [The amount and use of the Internet by students at Kabul University and the effective factors and inhibitors on it]. Journal of library and information 2011; 3. (Persian)
17. Ziaee Parvar H. [Internet in Iran, investigation of the positive and negative functions of the Internet and blogs in Iran]. Tehran Research Studies Institute of Contemporary Abrar International; 2006.
18. Islami M. [Curriculum in the age of information and communication technology]. 1st ed. Tehran: Ayizh; 2005. (Persian)
19. Babaei R. [Family and IT implications]. Central Organization PTO; 2004. (Persian)
20. Soltanifar M. [Internet literacy status of junior high school students in Tehran compared with their teachers and parents]. Journal of educational innovations 2009; 7: 3. (Persian)
21. Motamedzadeh M. [The situation of internal Internet in Iran]. Informatics Newsletter; 89. (Persian)
22. Hakimi R. [The usage of information technology in Zahedan University central libraries in education issue]. MA. Dissertation. Tarbiat Modares University, 1997. (Persian)